

Pohjolan historiankirjoitus

Tiedeblogi Suomen ja muiden Pohjoismaiden historiografiasta - ISSN 2737-1948 / CC BY

[Etusivu](#)[Blogi & toimituskunta](#)[Kirjoita blogiin!](#)[Historiografista tutkimusta](#)

25.4.2023

Ongelmallinen torppa historiankirjoituksessa

Kirsi Laine

Torppiin liittyvästä suomalaisesta historiankirjoituksesta tulee ensimmäisenä mieleen Viljo Rasilan tutkimukset torpparikysymyksestä (1961 ja 1970) ja Matti Peltosen teos *Talolliset ja torpparit* (1992). Suomalaisessa historiankirjoituksessa torpat tarkoittavat ongelmia kuten Arvo M. Soininen (1999) on todennut. Hänen mukaansa ”käsitteellä torpparilaitos on siitä puhuttaessa yleensä negatiivinen arvovaraus. Torppia on pidetty viljelijöilleen epäedullisina. Tämä johtuu nimenomaan torpparilaitoksen viimeisten aikojen kehityksestä” (s. 25). Kuten Soininen jatkaa, ”näin ei kuitenkaan aina ole ollut. Alkuaikoinaan 1700-luvulla torpparilaitosta voi pikemminkin luonnehtia edistykselliseksi maankäyttömuodoksi” (s. 25).

Suomessa torpat, eli maanviljelyä ja asumista varten vuokralle annetut maatilan osat, olivat yleisiä erityisesti länsisuomalaisella maaseudulla. Suomen torpat olivat peruja Ruotsin valtakunnan lainsäädännöstä ja maankäytön käytännöistä. Autonomian ajalla torpparilaitos kehittyi Suomessa eri suuntaan kuin Ruotsissa. Ruotsissa torppien määrä väheni voimakkaasti 1800-luvun jälkipuolella. 1860-luvun 100 000 torpasta määrä putosi 30 000 torppaan vuoteen 1920 mennessä. Vuokramaan viljelemisestä ei muodostunut samalla tavoin yhteiskuntaa ravistelevaa kysymystä kuin Suomessa. Kehityskulkujen erot luovat mielenkiintoisen tarkastelukulman torpparilaitosta koskevaan historiankirjoitukseen. Jos kohdistetaan katse 1700-luvun puolivälistä sata vuotta eteenpäin, koko aikaväli voidaan nähdä sekä suomalaisilla että ruotsalaisilla alueilla torpparilaitoksen laajenemisen aikana. Miten tuon ajan torppia on käsitelty historiankirjoituksessa? Näkykö torpparilaitoksen erilainen päätyminen myös varhaisempaa torpparikautta kuvaavassa tutkimuksessa?

Noin 1780 perustettu Kulmalan torppa Loimaan Kauhanojankylässä 1920 kuvattuna. Urho Järveläinen, Järveläisen kokoelma, Loimaan kotiseutumuseo, Loimaa-seura.

Lainsäädännön ja tilastotietojen varassa

Maanvuokrasuhteiden kriisiytyminen on saanut suomalaisessa tutkimuksessa osakseen suurimman torppareihin liittyvän kiinnostuksen. 1700-luvun ja 1800-luvun alun

Pohjolan historiankirjoitus

[Tarkastele profiilia](#)

BLOGIARKISTO

[huhtikuuta 2023 \(1\)](#)[maaliskuuta 2023 \(1\)](#)[helmikuuta 2023 \(1\)](#)[tammikuuta 2023 \(1\)](#)[joulukuuta 2022 \(1\)](#)[marraskuuta 2022 \(1\)](#)[lokakuuta 2022 \(1\)](#)[syyskuuta 2022 \(1\)](#)[elokuuta 2022 \(1\)](#)[kesäkuuta 2022 \(1\)](#)[toukokuuta 2022 \(1\)](#)[huhtikuuta 2022 \(1\)](#)[maaliskuuta 2022 \(1\)](#)[helmikuuta 2022 \(1\)](#)[tammikuuta 2022 \(1\)](#)[joulukuuta 2021 \(1\)](#)[marraskuuta 2021 \(1\)](#)[lokakuuta 2021 \(1\)](#)[syyskuuta 2021 \(1\)](#)[heinäkuuta 2021 \(1\)](#)[kesäkuuta 2021 \(1\)](#)

TUNNISTEET

[1500-luku](#)[1600-luku](#)[1700-luku](#)[1800-luku](#)[1900-luku](#)[1980-luku](#)[aateli](#)[aatelisto](#)[Ahvenkoski](#)[Aleksanteri I](#)[Alpo Silander](#)[Anders Lizelius](#)[arkistolaitos](#)[baltiansaksalaiset](#)[Edvard Rodhe](#)

torpparilaitoksesta on olemassa yksi erikoistutkimus, Edvard Gyllingin *Torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana* (1909). Gyllingin tutkimus keskittyy lainsäädännössä tapahtuneisiin muutoksiin ja torppien määrän kehitykseen. Myöhemmin torpparilaitoksesta kirjoittaneet ovat saaneet Gyllingin tutkimuksesta tukevan selkänöjan, minkä vuoksi lainsäädäntö ja torppien määrä hallitsevat kaikkea, mitä Ruotsin ajan torpista on myöhemminkin kirjoitettu.

Erikoistutkimuksen puuttumisesta huolimatta torpat ovat aihe, jota ei ole voitu maaseutua käsittelevässä talous- ja sosiaalhistoriallisessa tutkimuksessa väistää. Jotain on ollut pakko kirjoittaa esimerkiksi torpparien asemasta ja vuokraehdoista. Tekstien pintaa raaputtamalla voidaan selvittää, minkälaisia keinoja historiantutkijat ovat käyttäneet, kun ovat joutuneet kirjoittamaan asiasta, josta täsmällistä tietoa ei ole ja sen hankkiminen tutkimuksen keinoin olisi hyvin työlästä.

Torppien vuokraehdoista on olemassa Aksel Warénin laaja tutkimus *Torpparioloista Suomessa* vuodelta 1898. Se kuvaa oman aikansa sopimusten ehtoja, eikä ole pätevä kertomaan sata vuotta aikaisemmin esiintyneistä vuokraehdoista. Siitä huolimatta Warénin tutkimuksen tietoja on käytetty pääasiallisena lähteenä vuokrasopimuksista kirjoitettaessa. Yleensä tiedot kiinnitetään asianmukaisesti oikeaan aikaan, mutta erityisesti tutkijoiden viitatessa toistensa teksteihin on nähtävissä, että Warénin aineistosta tehdyt päätelmät ovat osittain valuneet kohti aikaisempia aikoja. Vastaavasti Arvo M. Soininen (1974) käyttää torpan vuokraehtojen määrätymisen perusteista lähteenään virkatalojen torppien verollepanoasiakirjoja 1890-luvulta, jotka hänen tulkintansa mukaan ”valaisevat ilmeisesti vanhoja ja syväanjuurtuneita käsityksiä torpparin asemasta” (s. 37).

Toki tutkijat viittaavat myös torppien kontrahteihin ja nostavat niistä konkreettisia esimerkkejä esiin (ks. esim. Blomstedt 1976, Soininen 1990). Lukijalle ei kuitenkaan selviä, onko kyse eteen sattuneista vai systemaattisesti kerätyistä kontrahdeista ja minkälainen määrä niitä on käyty läpi. Toisaalta kartanohistoriat ovat tehneet juuri kartanotorppareiden asemaa näkyväksi. Kun torpparilaitoksen tausta oli nimenomaan kartanoiden työvoiman tarpeen täyttämässä, päivätöiden merkitys on korostunut torppien vuokranmaksun tapoja kuvattaessa.

Yksi tyypillinen piirre suomalaisessa torppien historiankirjoituksessa on ääripäihin kiinnittyminen. Milloin tahansa irtisanottavissa olevan kartanon työmiestorpparin vastakohta oli ikuisen sopimuksen turvaama perintötorppari, jonka ei tarvinnut maksaa sen paremmin vuokraa kuin kruununverojakaan. Kärjistäen voikin nähdä lukijan tehtäväksi kuvitella koko se torppariuden kirjo, joka näiden ääripäiden välille on voinut sisältyä.

Eino Jutikkala
Emanuel Linderholm
Eva Österberg
Fredrika Dorotea
Heikki Ylikangas
henkilöhistoria
Henrik Gabriel Porthan
Henrik Klauunpoika Horn
Herman Lundström
Herman Råbergh
historia
historiakulttuuri
historiakuva
historiallinen kriminologia
historiankirjoitus
historiografia
Hjalmar Holmquist
Horn-suku
isoviha
Jaakko Gummerus
Johan Bilmark
Johan Jakob Nordström
Juhana-herttua
Juho Rudolf Koskimies
Kaarlo Blomstedt
kansatiede
Karjala
Karl Adolf Appelberg
kirkkohistoria
konservointi
kruunu
kulttuurihistoria
Kustaa IV Adolf
Kuurinmaa
lehdistö
lehdistöhistoria
lesket
maanluovutus
maanomistus
maataloushistoria
maatilaperimys
mahtivaltio
Martti Ruuth
menteliteettien historia
menteliteettihistoria
metodologia
mikrohistoria
muinaismuistohallinto
muinaistutkimus
museot
nationalismi
oikeushistoria
papinlesket
papisto

Saarikon torpan (tontti Z) pellot 1864 tehdyssä katselmuksessa Loimaan Tammiaistenkylässä. Peltojen raivaaminen oli aloitettu 45 vuotta aikaisemmin numeroilla 11 ja 5 merkityistä lohkoista. Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.

Vakaata maata jalkojen alle olisi voinut vuokrasuhteidenkin osalta tarjota Edvard Gylling, mutta hän antaa vain pieniä vihjeitä keräämistään aineistosta. Aikaisemman opinnäytteensä (1907) Gylling teki Ikaalisten maatyöväen oloista, mikä ilmeisesti innoitti hänet kokoamaan Ylä-Satakunnan tuomiokirjoista vuosilta 1804–1809 torppien kontrahteja ja syyniasiakirjoja, joita kertyi ”hyvä joukko toista sataa”. Niihin nojaten Gylling kirjoittaa torpparitutkimuksessaan lyhyesti, että uudistorpparien avustamisen oli tavallista kaikenlaisilla tiloilla. Avustusmuotoina Gylling mainitsee vuokrasta vapaat vuodet, rakennusten luovuttamisen siirrettäväksi torpan rakennuskannan aluksi, mahdollisuuden viljellä tilan peltoa ensimmäisten vuosien ajan sekä viljalla ja karjalla avustamisen. Lisäksi Gylling kirjoittaa keräämistään kontrahdeista lyhyesti satakuntalaisessa kotiseutujulkaisussa (1907). Siinä Gylling kertoo esimerkiksi, että vuokraoikeuden ostaminen ja edelleen myyminen olivat yleisiä käytäntöjä ja että sopimus tehtiin usein määrävuosiksi, mutta lähtökohtaisesti määrääjän kuluttua uusittavaksi.

Sivujuonteita ja torpparitutkimuksen yksinäinen helmi

Ruotsalaisen historiantutkimuksen anti torppareista kiinnostuneille jää Suomen tavoin melko ohueksi. Kuvaavaa on se, että vuonna 2014 ilmestynyt, Anders Wästfeltin toimittama vuokratun maan viljelemistä käsittelevä antologia *Att bruka men inte äga* keskittyy lampuoteihin. Teos käsittelee torppareita lähinnä sivulauseissa ja yhdessä aiheelle omistetussa artikkelissa, joka sekin syventyy ajallisesti torpparilaitoksen loppuvaiheisiin. Torppia koskevasta lainsäädännöstä ja torppien määrällisestä kehityksestä Ruotsissa kirjoitti Edvard Gyllingin aikainen Nils Wohlin. Siirtolaisuustutkimukseen liittyvässä sarjassaan hän taustoitti aikansa yhteiskunnallisia ongelmia. Yksi teossarjan osista on vuonna 1908 ilmestynyt *Torpare- backstugu- och inhysesklasserna*. Toisaalta torpat kulkevat mukana maataloushistorian tutkimuksissa. Tilastotietoja torpparien maataloudesta löytyy esimerkiksi Birgitta Olain

perimyskäytänteet

Pohjoismaat

porvaristo

rajat

rauha

rauhansopimukset

rikoshistoria

Ruotsi

Ruotsin valtakunta

sanomalehdet

sota

sotilasvaltio

Suomen historia

Suomen historiankirjoitus

Suomen suuriruhtinaskunta

Suomenkieliset Tieto-Sanomats

Suomi

suuri Pohjan sota

sääty

sääty-yhteiskunta

Taalainmaa

talonpoikainen vapaus

talonpojat

tilaperimys

toimijuus

torpat

Turku

Turun Akademia

Uudenkaupungin rauha

valtionarkeologit

valtionrakennus

valtiosääntö

varhaismoderni aika

Veli Verkko

Venäjä

veronkanto

verotus

Viiipuri

Viro

vuorovaikutus

väitöskirja

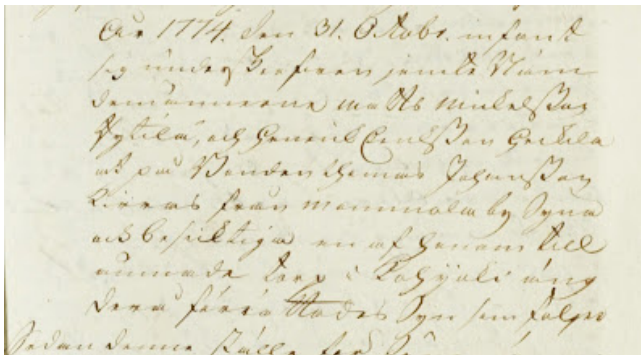
väitösohjaaja

isojakotutkimuksesta (1983) ja Carl-Johan Gaddin tutkimuksesta *Järn och potatis* (1983).

Yksi helmi ruotsalaisella historiankirjoituksella on kuitenkin tarjottavanaan. Valter Elgeskogin väitöskirjassa *Svensk torpbebyggelse från 1500-talet till laga skifte* (1945) huomion herättää laaja torpparien vuokrasopimusten ja talouden käsittely kontraktien ja perukirjojen kautta. Tutkimuksensa aineistona Elgeskogilla on muun muassa 1151 kontraktia talonpoikaistiloilta Sunnerbon kihlakunnasta Smålandista vuosilta 1750–1827.

Vuokrasopimusten keston rajaaminen pisimmillään 50 vuoteen vuonna 1800 näkyy Elgeskogin tutkimissa sopimuksissa selvästi. Ajanjakson 1750–1799 torpankontrahdeista kolmannes oli ikuisia, mutta ne jäivät pois käytöstä 1800-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana. Tilalle kehittyi uusi torpparin asemaa vahvistava sopimusmuoto, jota Elgeskog kutsuu panttaussopimukseksi (*förpantningskontrakt*). Vuosina 1816–1827 niitä oli jo lähes 60 prosenttia sopimuksista. Sopimusta tehtäessä torppari maksoi sovitun rahasumman, ja sopimuskauden päättyessä tilallisen tuli maksaa summa korkoineen lisättyinä korvauksella torpparin tekemistä parannuksista takaisin torpparille lunastaakseen torpan takaisin itselleen. Takaisinlunastamisen ajateltiin olevan niin kallista, että torppari voisi pitää torppaa käytännössä omanaan. Elgeskogin tutkimat kontrahdit ovat mielenkiintoisia myös vuokranmaksun osalta, sillä tutkituista torppien kontrahdeista 63 prosenttia sisälsi pelkästään rahana suoritettavan vuokran ja kahdeksassa prosentissa ei ollut vuokraa lainkaan. Vain kahdessa prosentissa päivätyöt olivat ainoa vuokranmaksun muoto. Loput olivat erilaisia variaatioita ja yhdistelmiä rahamaksusta, päivätyöistä tai muista luontoissuorituksista.

Keskeinen ero suomalaisen historiankirjoituksen ja Elgeskogin tutkimuksen välillä on torppien perustamisen huomioiminen osana tutkimusta. Elgeskog käytti kymmeniä sivuja sen pohtimiseen, miten torppien perustaminen talonpoikaismaalla tapahtui. Tutkimus torppien perustamisesta nojaa katselmuksiin suunnitelluista torpanpaikoista. Katselmuskäytäntö liittyi kaikkiin yhteismaille tehtäviin raivauksiin riippumatta siitä, tuliko uudisviljely tilan omaan vai torpparin viljelykseen, ja lähdeaineistoa raivauskatselmuksista olisi käytettävissä Suomessakin. Suomalaisessa historiankirjoituksessa kuitenkin korostetaan torppien perustamisen yleistymistä vasta isojaon jälkeen, joten tämä kysymys on ohitettu. Ruotsissa vasta *laga skifte* -jako (1827 alkaen) toteutti laajassa mitassa yhteismaiden jakamisen, joten huomattava osa torpista perustettiin yhteismaille.

Huitisten syyskäräjillä 1775 esitetyn torpan perustamiskatselmuspöytäkirjan alku. Kansallisarkisto, Ylä-Satakunnan tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat.

Kohti uutta torpparitutkimusta

Jos maanvuokrauksen kriisi lasketaan pois torpparien historiankirjoituksesta, torpat ja torpparit eivät ole olleet erityisen kiinnostava tutkimuskohde sen paremmin Suomessa kuin Ruotsissakaan. Ruotsalaisessa historiankirjoituksessa torpat kulkevat mukana lähinnä maataloushistorian hiljaisena sivujuontena. Suomalaisessa historiankirjoituksessa näkökulma on ollut enemmän sosiaalishistoriallinen epäilemättä juuri torpparikauden loppuvaiheiden seurauksena. Lisäksi varhaisia torppia käsittelevä suomalainen historiankirjoitus herättää kysymyksen, onko suomalaisessa historiankirjoituksessa ehkä koskaan tiedetty, miten torppiin ennen kriisiä pitäisi suhtautua.

Torppien historia on kuitenkin kummassakin maassa löytämässä uusia polkuja. Viime vuosien ruotsalaisessa tutkimuksessa torpparit ovat nousseet esiin osana tilatonta maalaisväestöä käsittelevää tutkimusta. Heitä on tutkittu pitkällä aikavälillä elintason näkökulmasta (Bengtsson & Svensson 2022) sekä osana kyläyhteisöään (Svensson 2022). Suomessa torpat ovat tutkimuksen kohteena niin ikään pitkällä aikavälillä ainakin maantieteellisen sijoittumisensa ja maataloutensa näkökulmista.

Kirsi Laine on Turun yliopiston tutkijatohtori, joka tekee Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahaston rahoittamaa tutkimusta *Torppia ja tontin muuttoa – lounaissuomalaisen maatalouden spatiaalinen murros 1700-luvun lopulta 1920-luvulle*, joka jatkuu Koneen säätiön rahoittamana hankkeena *Torpparin maatalous ja toimeentulo 1750–1930*.

Kirjallisuus

Bengtsson Erik & Svensson, Patrick, "The living standards of labouring classes in Sweden, 1750–1900: Evidence from rural probate inventories", *The Agricultural History Review* 70:1 (2022), 49–69.

Blomstedt, Yrjö, "Hämäläisyhteiskunta isostavihasta nälkävuosiin", *Hämeen historia III*:2, 71–162. Karisto 1976.

Gadd, Carl-Johan, *Järn och potatis. Jordbruk, teknik och social omvandling i Skaraborgs län 1750–1860*. Göteborgs universitet 1983.

Gadd, Carl-Johan, *Det svenska jordbrukets historia 3. Den agrara revolutionen 1700–1870*. Natur och kultur 2000.

Elgeskog, Valter, *Svensk torpbebyggelse från 1500-talet till laga skifte. En agrarhistorisk studie*. Lunds universitet 1945.

Gylling, Edvard, *Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisten pitäjässä v. 1902*. Otava 1907.

Gylling, Edvard, "Ylä-Satakunnan torpparioloista", *Satakunta. Kotiseutututkimuksia I* (1907), 235–239.

Gylling, Edvard, *Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsinvallan aikana*. Helsingin yliopisto 1909.

Jutikkala, Eino, *Suomen talonpojan historia*. SKS 1958.

Morell, Mats, *Det Svenska jordbrukets historia 4. Jordbruket i industrisamhället 1870–1945*. Natur och kultur 2001.

Olai, Birgitta, *Storskifte i Ekebyborna. Svensk jordbruksutveckling avspeglad i en östgötasocken*. Uppsala universitet 1983.

Peltonen, Matti, *Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa*. SHS 1992.

Rasila, Viljo, *Suomen torpparikysymys vuoteen 1909. Yhteiskuntahistoriallinen tutkimus*. SHS 1961.

Rasila, Viljo, *Torpparikysymyksen ratkaisuvaihe. Suomen torpparikysymys vuosina 1909–1918*. SHS 1970.

Rasila, Viljo, "Torpparijärjestelmä". Teoksessa *Suomen maatalouden historia I. Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*, toim. Viljo Rasila, Eino Jutikkala & Anneli Mäkelä-Alitalo, 365–395. SKS 2003.

Soininen, Arvo M., *Vanha maataloutemme. Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-lvulta 1870-lvulle*. SHS 1974.

Soininen, Arvo M., "Unohtunut torpparivapautus. Perintötorpparien itsenäistäminen vuonna 1895". Teoksessa *Arki ja murros. Tutkielmia keisariajan lopun Suomesta*, toim. Matti Peltonen, 327–336. SHS 1990.

Soininen, Arvo M., ”Torpparilaitos yhteiskunnallisena instituutiona”, *Historiallinen Aikakauskirja* 97:1 (1999), 25–36.

Svensson, Patrick, *De obesuttna i Stensjö by*. Swedish University of Agricultural Sciences 2022.

Viitaniemi, Ella, ”Hyödyn aikakauden talouspolitiikka, vuokraviljely ja tilattomuuden kasvu”. Teoksessa *Reunamailla. Tilattomat Länsi-Suomen maaseudulla 1600–1800*, toim. Riikka Miettinen & Ella Viitaniemi, 380–417. SKS 2018.

Warén, Aksel, *Torpparioloista Suomessa*. SKS 1898.

Wohlin, Nils, *Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna. Öfversikt af deras uppkomst, tillväxt och aftagande med särskild hänsyn till torparklassens undergräfvande*. Norstedt & söner 1908.

Wästfelt, Anders (red.), *Att bruka men inte äga. Arrende och annan nyttjanderätt till mark i svenskt jordbruk från medeltid till idag*. Kungl. skogs- och lantbruksakademien 2014.

Pvm. ~~25.4.23~~

Tunnisteet: 1700-luku, 1800-luku, historiografia, maataloushistoria, Ruotsi, Suomi, torpat

Uudemmat tekstit

Etusivu

Vanhemmat tekstit

Tilaa: Blogitekstit (Atom)

Teema: Picture Window. Sisällön tarjoaa Blogger.